

ИЗВОД ИЗ СТУДИЈЕ ЗАШТИТЕ ЗАШТИЋЕНОГ СТАНИШТА „БЕЛА РЕКА – РИПАЊ”

У складу са чланом 42. став 9. Закона о заштити природе („Службени гласник РС”, бр. 36/09, 88/10, 91/10-исправка, 14/16, 95/18-др. закон и 71/21), Министарство заштите животне средине објављује извод из студије заштите на основу кога ће заинтересована јавност моћи да идентификује у простору дефинисане границе и режиме заштите заштићеног подручја III (треће) категорије, Заштићено станиште „Бела река – Рипањ”.

Заштићено станиште „Бела река – Рипањ” налази се на подручју општине Вождовац – град Београд. Обухвата површину од 44 ha 13 a 59 m².

Приликом утврђивања вредности Заштићеног станишта „Бела река – Рипањ” као „подручја које обухвата један или више типова природних станишта значајних за очување једне или више популација дивљих врста и њихових заједница”, у обзир треба узети положај заштићеног подручја у близини вишемиллионског урбаног центра, промене до којих је дошло након антропогеног деловања, посебно након изградње акумулације као и садашњег коришћења овог подручја, пре свега, од стране локалног становништва.

Преграђивање речног тока и изградња акумулације као и остале мере које су предузете у циљу контролisaња бујичарског карактера тока Беле реке, довеле су до промена у иницијалном природном станишту. Ове промене су се највише десиле, управо, у подручју око саме акумулације, док у узводнијим деловима слива нису толико изражене.

Вештачки створена водена површина, која одређује слику предела, је остала окружена (климатогеном) шумом сладуна и цера (*Quercetum frainetto-cerris*) чија се природност очувала. Осим шуме, као доминирајућег типа станишта, присутни су још влажна станишта (језеро са литоралном зоном) и вештачка станишта (са значајним учешћем природних и измењених елемената вегетације).

Основне природне вредности идентификоване на Заштићеном подручју „Бела река – Рипањ” су евидентиране врсте инсеката, али и риба, водоземаца, гмизаваца, птица и сисара.

На истраживаном подручју забележено је 213 врста биљака, од којих 20 има статус заштићених дивљих врста и налази се у Правилнику о проглашењу и заштити строго заштићених и заштићених дивљих врста биљака, животиња и гљива („Службени гласник РС”, бр. 5/10, 4/11, 32/16 и 98/16) и у Уредби о стављању под контролу коришћења и промета дивље флоре и фауне („Службени гласник РС”, бр. 31/05, 45/05-исправка, 22/07, 38/08, 9/10 и 69/11).

У односу на диверзитет гљива, на простору заштићеног подручја забележено је умерено богатство фунгије које чини 41 врста гљива, међу којима су две заштићене врсте, *Russula cyanoxantha* (љубичасто-зелена зека) и *Russula virescens* (голубача). На релативно малом простору око језера „Бела река” јављају се различите шумске заједнице које гради више едификаторских и пратећих врста дрвећа, што повољно утиче на диверзитет микоризних врста гљива, попут врста *Neoboletus erythropus* (Pers.) C. Hahn. (зелењача), *Hygrophorus eburneus* (Bull.) Fr. (црвенкаста пужевица), *Laccaria laccata* (Scop.) Cooke (црвенкаста гљивица), *Russula cyanoxantha* (Schaeff.) Fr. (љубичасто зелена зекица), *Russula virescens* (Schaeff.) Fr. (голубача), *Amanita pantherina* (DC.) Krombh. (пантеровка), *Lactarius rufus* Fr. (риђа млечница), *Xerocomellus chrysenteron* (Bull.) Šutara (златни баршуновац), *Inocybe geophylla* P. Kumm. и друге.

Посебно се издваја станиште популације врста инсеката од којих се издвајају три строго заштићене дивље врсте тврдокрилаца, и то, јеленак (*Lucanus cervus*), букова стрижибуба (*Morimus funereus*) и Настасов трчуљак (*Carabus ulrichii nastasi*), као и једна строго заштићена врста лептира, и то, велики купусар (*Pieris brassicae*). Јеленак и букова стрижибуба, поред националног, имају и међународни значај, пошто се јеленак налази на Анексу II Директиве о стаништима (Council Directive 92/43/EEC), као и на Анексу III Бернске конвенције, док је букова стрижибуба на Анексима II и IV Директиве о стаништима и на Анексу II Бернске конвенције.

Треба истаћи да се јеленак јавља у великом броју што указује да је ово подручје један од центара популације ове врсте, па је и очување станишта од великог значаја, а поготово на локалном нивоу. Иако је јеленак као врста широко распрострањен широм Европе, подаци указују на то да су популације јеленка у читавој Европи у паду, и то, највероватније због губитка станишта, а најчешће је присутан у градској средини (Harvey и сар., 2011). Највише га има у шумама, пошумљеним подручјима и великим градским парковима. Култивисане зелене површине у урбаним срединама, повезане са већим или мањим шумама у окружењу, као што су шуме у оквиру Заштићеног подручје „Бела река – Рипав“, у чијем окружењу нема пољопривредних површина, су врло важна станишта за постојање здраве метапопулације јеленка. Због тога, паркови и остале веће антропогене зелене површине са одговарајућим дрвенастим врстама представљају потенцијално значајна станишта ове врсте.

Унутар заштићеног подручја евидентирано је 13 дивљих врста риба, представника 8 фамилија. Основну вредност у оквиру фауне риба представљају аутохтоне дивље врсте, карактеристичне за равничарске, низијске реке, а које су од националног значаја, јер имају статус заштићених дивљих врста, и то су шаран (*Cyprinus carpio*), штука (*Esox lucius*), кркуша (*Gobio obtusirostris*), деверика (*Abramis brama*), клен (*Squalius cephalus*), греч (*Perca fluviatilis*), смуђ (*Sander lucioperca*) и сом (*Silurus glanis*). Од осталих аутохтоних врста риба, језеро одликује присуство укљике (*Alburnus alburnus*) и бодорке (*Rutilus rutilus*), које су од значаја за очување укупне биолошке разноврсности и целовитости акватичних екосистема. Све наведене врсте су од значаја и за обављање рекреативног риболова.

Скоро све врсте водоземаца које настањују простор Беле Реке (даждевњак, мали мрмљак, обична крастаца, шумска жаба и жутотрби мучак), изузев зелених жаба из рода *Pelophylax*, бораве у воденој средини само током сезоне парења, док преостали, већи део године, проводе на околним копненим, ливадским и шумским екосистемима, где се хране и хибернирају. Сходно томе, овим врстама су, као станиште неопходно за парење и полагање јаја, најзначајније сама акумулација, поток Бела Река, све привремене баре и локве, а за исхрану, дисперзију и хибернацију су значајне обале обрасте вегетацијом. Такође, језеро „Бела Река“ има важну улогу и у миграцијама јединки и њиховом презимљавању, а преузима и улогу станишта када околне привремене баре пресуше. Са друге стране, за све врсте гмизаваца, било да су више везани за воду, као што је рибарица, или да нису уопште везани за воду, као што су зидни гуштер и степски смук, терестрична зона представља једино место где могу успешно да заврше свој репродуктивни циклус, односно да положе јаја, али и где могу да презиме.

Ако се узме у обзир да су водоземци, глобално, класа кичмењака са пропорционално највише угрожених врста, а да су њихова природна станишта под великим антропогеним утицајем (исушивање бара и загађење многих стајаћих водених површина, пресецање коридора и миграционих путева, фрагментација и уништавање станишта), неопходно је сачувати сваки простор и потенцијално станиште ових врста. Бела Река из тог разлога представља значајан локалитет у очувању диверзитета водоземаца и гмизаваца.

У широј зони подручја забележено је укупно 46 врста птица, а у оквиру граница заштићеног простора регистровано је укупно 38 врста птица у периоду од 2013. до 2022. године, што представља око 13% од укупног броја врста птица (око 360) регистрованих у Србији. Релативно мали диверзитет врста, пре свега, је резултат мале површине под заштитом и екологије врста које имају шири ареал. Међутим, подручје Беле реке је значајно као локални еколошки коридор за птице, од којих је већина од националне и међународне важности за заштиту. Осим тога, у типичном шумадијском типу предела, Бела река је значајна као централна зона у смислу еколошког повезивања у мрежу значајних подручја са аспекта очувања укупног диверзитета врста и станишта у Србији.

На подручју Беле Реке према садашњим подацима је евидентирано присуство око 27 врста сисара, представника укупно 6 редова и 16 фамилија. Основну вредност представљају врсте сврстане у неку од категорија заштите. Ту се, пре свега, мисли на строго заштићене дивље врсте као што су пух лешникар, шумски пух, видра и сразмерно бројна фауна слепих мишева и заштићене дивље врсте карактеристичне за шумска станишта, попут шумске и мочварне ровчице, водене волухарице, сивог луха и дивље мачке. Посебну вредност и ресурс представљају и ловне врсте, срна, дивља свиња и зец.

ОПИС ГРАНИЦА ПРИРОДНОГ ДОБРА

Граница Заштићеног станишта „Бела река – Рипањ“ почиње од најсеверније тачке добра тј. од тромеђе катастарских парцела бр. 803/4, 680/5 и 806 (КО Рипањ) у смеру југоистока кроз КО Рипањ, границом кат. парц. бр. 680/5, 680/6, 680/7, 680/8 до кат. парц. број 804/3 коју граница пресеца у тачкама са координатама $X=457298$ $Y=4945408$ и $X=457300$ $Y=4945406$ и даље наставља границом кат. парц. број 680/37, пратећи пут, прати спољну границу кат. парц. бр. 680/15, 680/17, 680/18, граница мења правац ка истоку границом кат. парц. бр. 680/18, 680/18, 680/20, 680/21, даље граница наставља ка југу границом кат. парц. бр. 680/22, 680/24, 680/26, 680/25, 680/23, 680/33, граница мења правац ка западу границом кат. парц. бр. 680/33, 680/32, затим од тромеђе кат. парц. бр. 680/32, 680/1 и 822/21 мења правац ка југу границом кат. парц. бр. 680/1, 680/50, 680/54, 680/53, 680/56 до места где сече реку – кат. парц. број 9959/4 у тачкама са координатама $X=457388$ $Y=4944598$ и $X=457390$ $Y=4944596$, даље наставља ка југу границом кат. парц. бр. 680/48 и 818/2, од тромеђе кат. парц. бр. 818/2, 2656/1 и 818/3 граница мења правац ка западу, границом кат. парц. бр. 818/2, 818/1, 816, 814/1, до међе кат. парц. бр. 814/1 и 815 где мења правац ка северозападу. Даље наставља границом кат. парц. бр. 814/1, 814/2, 813/7, 813/6, 813/5, 680/49, 9959/4 до тачке са координатама $X=456786$ $Y=4944840$ одакле мења правац ка северу, границом кат. парц. број 680/43, па границом кат. парц. бр. 9930/2, 9930/1, пратећи пут све до места где сече кат. парц. број 9930/1 у тачкама са координатама $X=457030$ $Y=4945458$ и $X=457035$ $Y=4945459$, наставља границом кат. парц. бр. 680/3, 680/2, 680/4 и наставља све до места где је граница и кренула, до тромеђе кат. парц. бр. 803/4, 680/5 и 806 (КО Рипањ).

ПОПИС КАТАСТАРСКИХ ПАРЦЕЛА ЗС „БЕЛА РЕКА - РИПАЊ“

Општина Вождовац – Град Београд

КО Рипањ, кат. парц. бр. 680/1, 680/10, 680/11, 680/12, 680/13, 680/14, 680/15, 680/16, 680/17, 680/18, 680/19, 680/2, 680/20, 680/21, 680/22, 680/23, 680/24, 680/25, 680/26, 680/3, 680/32, 680/33, 680/37, 680/4, 680/43, 680/44, 680/45, 680/46, 680/47, 680/48, 680/49, 680/5, 680/50, 680/51, 680/52, 680/53, 680/54, 680/55, 680/56, 680/57, 680/58, 680/59, 680/6, 680/60, 680/7, 680/8, 680/9, 804/3, 807/1, 807/2, 807/3, 807/4, 807/5, 808/1, 808/2, 808/3, 808/4, 809/1, 809/2, 810, 813/4, 813/5, 813/6, 813/7, 814/1, 814/2, 816, 818/1, 818/2, 818/4, 818/5, 9638, 9930/1, 9930/2, 9959/3, 9959/4.

МЕРЕ ЗАШТИТЕ

На подручју заштићеног станишта утврђује се режим заштите III (трећег) степена.

У складу са чланом 35. Закона о заштити природе у режиму III степена заштите могу се вршити управљачке интервенције у циљу рестаурације, ревитализације и укупног унапређења заштићеног подручја, развој села и унапређење сеоских домаћинстава, уређење објеката културно-историјског наслеђа и традиционалног градитељства, очување традиционалних делатности локалног становништва, селективно и ограничено коришћење природних ресурса и простора уз потребну инфраструктурну и другу изградњу.

Осим мера забрана које су дефинисане чланом 35. Закона о заштити природе и Уредбом о режимима заштите („Службени гласник РС”, бр. 31/12), одређују се и следеће додатне мере заштите како би се избегло угрожавање темељних вредности заштићеног подручја.

У режиму заштите III степена **забрањује се:**

- исушивање и засипање корита Беле реке;
- чиста сеча шума, осим у случају ако је састојина нападнута фитопатолошким и/или ентомолошким обољењима;
- непланска градња шумских путева са меком подлогом, без одговарајућих евакуационих органа за падавинске воде (риголе и путни пропусти);
- уклањање крајречне вегетације, одлагање лисне масе, грањевине, остатака стабала и другог материјала у речна корита;
- постављање (укуцавање) табли и других обавештења на стаблима;
- остављање шумског отпада, насталог при санитарној сечи;
- ложење ватре, осим на местима која су за то предвиђена;
- спаљивање отпада и образовање депонија отпада;
- брање, ломљење, кидање и ископавање биљних врста у природним састојинама;
- коришћење и уништавање строго заштићених врста биљака, животиња и гљива и предузимање активности којима би се могла угрозити њихова станишта;
- сакупљање заштићених врста изван прописаног периода и коришћење техничких средстава која могу оштетити или уништити примерке заштићених врста, односно њихова станишта;
- изградња малих хидроелектрана, ветроелектрана и електрана на био-гас;
- руковање отровним хемијским материјалима и нафтним дериватима на начин који може проузроковати загађење земљишта и воде;
- образовање објеката за управљање отпадом, привремено или трајно одлагање свих врста опасних материја, као и успостављање транспортне руте опасног отпада;
- изградња асфалтних база;
- изградња соларних електрана;
- пренамена шумског земљишта;
- изградња викендица, насеља и ширење грађевинског подручја;
- изградња привредних, индустријских и енергетских објеката;
- извођење примењених геолошких истраживања у циљу утврђивања резерви за комерцијалну експлоатацију минералних сировина, подземне воде и геотермалних ресурса;
- експлоатација, припрема и прерада минералних сировина и геотермалних ресурса;
- све радње и активности којима се угрожава фауна риба и ремети њихов мрест, раст, исхрана и кретање;

- привредни риболов;
- рекреативни риболов у периоду ловостаја на шарана од 1. априла до 31. маја; штку од 1. фебруара до 31. марта; деверику од 15. априла до 31. маја; клена од 15. априла до 31. маја; смуђа од 1. марта до 30. априла и сома од 1. маја до 15. јуна;
- возња чамцима;
- самоиницијативно уређење пешачких стаза;
- купање у акумулацији;
- кретање моторних возила по брани.

У режиму заштите III степена **ограничава се:**

- спровођење антиерозионих мера у циљу заштите од поплава;
- спровођење редовних активности на одржавању бране и акумулације;
- регулација водотока и водених тела на радове који се спроводе у циљу побољшања водног режима;
- радови на одржавању и ревитализацији аутохтоних станишта;
- уклањање инвазивних и алохтоних врста;
- извођење хитних и неопходних санационих шумских радова након акцидентних ситуација приликом ветролома, ветроизвала, пожара, каламитета инсеката и слично, уз обавезу обавештавања Завода о локацијама на којима је причинена штета, последицама и предузетим мерама;
- примена одговарајућих биолошких мера борбе против фитопатолошких и ентомолошких обољења шума;
- конверзија шумских површина, тј. превођење алохтоних шумских површина у аутохтоне, као и превођење изданачних у високе шуме;
- редовно сузбијање инвазивних врста на местима где њихова експанзија угрожава подмладак аутохтоне вегетације;
- заштита обале водотокова од флувијалне и површинске ерозије применом техничких, биотехничких и биолошких мера;
- чишћење корита водотокова од вегетације и наноса у циљу очувања пропусне моћи, а по потреби и продубљивање корита;
- изградња подземних инфраструктурних довода;
- спровођење одговарајућих мера противпожарне заштите;
- изградња туристичке инфраструктуре на мање, привремене објекте за потребе очувања, унапређења и презентације природног добра;
- туризам на одрживи облик туризма мањег обима који за циљ има промоцију и презентацију природних вредности;
- изградња, реконструкција и одржавање постојећих објеката комуналне инфраструктуре;
- примена хемијских средстава у газдовању шумама;
- лов аутохтоних врста риба искључиво по принципу „улови па пусти“, ловне активности на мере управљања и заштиту популација ловостајем заштићених врста и трајно заштићених врста дивљачи и њихових станишта, у складу са прихваћеним планским документима (ловним основама), као и други радови који могу имати негативан утицај на вредности природног добра;
- уређење шетачких стаза;
- уређење пећарошких места;
- паљење ватре на обележеним и обезбеђеним локацијама;
- утврђивање земљаних бедема на „стајалиштима“ око акумулације;
- изградња рукохвата за безбедније кретање посетилаца.